

КОНЦЕПЦІЯ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В ПРОЦЕСІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

© 2014 ЛАБУНСЬКА С. В.

УДК 658.589

Лабунська С. В.

Концепція побудови системи економічної безпеки підприємства в процесі інноваційної діяльності

Метою статті є розробка системи управління економічною безпекою підприємства в умовах здійснення ним інноваційної діяльності. У результаті дослідження було вирішено такі завдання: уточнено визначення понять «система економічної безпеки підприємства» та «механізм управління системою економічної безпеки підприємства», розроблено функціонал категоріального розуміння економічної безпеки підприємства (ЕБП) та алгоритм реалізації механізму управління системою ЕБП, обґрунтовано доцільність побудови системи ЕБП на основі ризоматичного підходу з метою врахування впливу на систему управління інноваційною діяльністю, і на цій основі удосконалено визначення та структуру бізнес-архітектури підприємства, обґрунтовано необхідність забезпечення здатності системи до саморозвитку та самоорганізації як ключової складової досягнення необхідного стану економічної безпеки у процесі інноваційної діяльності підприємства. Автором сформуовано принципи побудови структури системи економічної безпеки в контексті ризоматичного підходу з урахуванням особливостей визначення проактивної стратегії підприємства, що дало змогу розробити алгоритм механізму її функціонування в процесі інноваційної діяльності. Розроблений підхід до організації безпеки діяльності та взаємозалежності функціонування предметно-орієнтованих систем управління дозволяє оптимізувати дію всіх підсистем загальної системи менеджменту підприємства, ґрунтуючи їх на платформі ефективної діяльності механізму управління ЕБП.

Ключові слова: система управління економічною безпекою підприємства; бізнес-архітектура підприємства; інноваційна діяльність; ризоматичний підхід

Рис.: 1. **Формул.:** 3. **Бібл.:** 16.

Лабунська Світлана Віталіївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент, кафедра бухгалтерського обліку, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)

Email: svetlana.lab@gmail.com

УДК 658.589

UDC 658.589

Лабунская С. В. Концепция построения системы экономической безопасности предприятия в процессе инновационной деятельности

Целью статьи является разработка системы управления экономической безопасностью предприятия в условиях осуществления инновационной деятельности. В результате исследования были решены следующие задачи: уточнены понятия «система экономической безопасности предприятия» и «механизм управления системой экономической безопасности предприятия», разработан функционал категоріального понимания экономической безопасности предприятия и алгоритм реализации механизма её управления, обоснована целесообразность построения системы экономической безопасности предприятия на основе ризоматичного подхода с целью учета влияния на систему управления инновационной деятельностью и на этой основе усовершенствованы определение и структура бизнес-архитектуры предприятия, обоснована необходимость обеспечения способности системы к саморазвитию и самоорганизации как ключевых составляющих достижения необходимого уровня экономической безопасности в процессе инновационной деятельности предприятия. Автором сформуованы принципы структурного построения системы экономической безопасности в контексте ризоматичного подхода с учетом особенностей реализации проактивной стратегии, что позволило разработать алгоритм механизма её функционирования в процессе инновационной деятельности. Разработанный подход к организации безопасности деятельности и взаимодействия предметно-ориентированных систем управления позволяет оптимизировать действие всех подсистем менеджмента предприятия на основе эффективной реализации механизма управления экономической безопасностью предприятия.

Ключевые слова: система управления экономической безопасностью предприятия; бизнес-архитектура предприятия; инновационная деятельность; ризоматичный подход

Рис.: 1. **Формул.:** 3. **Библ.:** 16.

Labunska S. V. A Framework for Construction of an Economic Security System of an Enterprise Pursuing Innovative Activities

The objective of the article consists in the development of an economic security management system of an enterprise within the context of its innovative activities. The study allowed solving the following tasks: more specific definitions of the terms «economic security of an enterprise» and «mechanism of economic security system management of an enterprise» were developed, the functional of the categorial meaning of economic security of an enterprise (ESE) as well as an algorithm for implementing the ESE system management mechanism were developed, rationale was provided for construction of an ESE system based on the rhizomatic approach with a view to taking into account the effect on the innovative activities management system, and this foundation was used to improve the definition and structure of the business framework of an enterprise, the necessity for ensuring the ability of the system to develop and self-organize was substantiated as it is a crucial component of achieving the desired level of economic security in the process of innovative activities pursued by an enterprise. The author formulated the principles of construction of an economic security system within the rhizomatic approach taking into account specific aspects of implementing the proactive strategy of an enterprise, which enabled developing an algorithm for its functioning mechanism within the context of innovative activities. The developed approach to organization of operational safety and interdependence of subject-oriented management systems functioning allows optimizing the work of all subsystems of the overall enterprise management system based on the efficient operation of the ESE management mechanism.

Keywords: economic security management system of an enterprise, business framework of an enterprise, innovative activities, rhizomatic approach

Pic.: 1. **Formulae:** 3. **Bibl.:** 16.

Labunska Svitlana V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of Accounting, Kharkiv National Uni-

Лабунская Светлана Витальевна – кандидат економічних наук, доцент, доцент, кафедра бухгалтерського учета, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)

Email: svetlana.lab@gmail.com

iversity of Economics named after S. Kuznets (pr. Lenina, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)

Email: svetlana.lab@gmail.com

Вступ. Швидкість змін параметрів глобального ринку та високий рівень адаптації до нових умов як ключовий чинник конкурентоспроможності сучасних економічних систем свідчить про необхідність постійного реінжинірингу та прилаштування системи управління економічною безпекою підприємства (ЕБП) до змін бізнес-середовища та внутрішнього стану ресурсного потенціалу суб'єкта господарювання. У свою чергу, механізм системи ЕБП має бути побудований таким чином, щоб підтримувати безпечну поточну діяльність підприємства, сформувати адекватний, відповідно до потреб майбутнього періоду, ресурсний потенціал та активно впливати на бізнес-середовище для запобігання (або мінімізації) впливу деструктивних чинників на діяльність підприємства у поточному та наступних періодах.

Метою дослідження є розробка системи управління економічною безпекою підприємства в умовах здійснення ним інноваційної діяльності. Для досягнення мети було вирішено такі завдання: уточнено визначення понять «система економічної безпеки підприємства» та «механізм управління системою економічної безпеки підприємства», розроблено функціонал категоріального розуміння економічної безпеки підприємства та алгоритм реалізації механізму управління системою ЕБП, обґрунтовано доцільність побудови системи ЕБП на основі ризоматичного підходу з метою врахування впливу на систему управління інноваційною діяльністю і на цій основі удосконалено визначення та структуру бізнес-архітектури підприємства, обґрунтовано необхідність забезпечення здатності системи до саморозвитку та самоорганізації як ключової складової досягнення необхідного стану економічної безпеки у процесі інноваційної діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Змістовному тлумаченню, принципам, підходам до створення та оптимальної організації систем управління ЕБП приділена увага в роботах багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема [1 – 3; 5 – 8; 10 – 15]. Залежно від розуміння категорії «система» в науковій спільноті можливо виділити два основних підходи до визначення змісту поняття «економічна безпека підприємства». Прихильники першого підходу, серед яких автори робіт [2; 8], дотримуються визначення як певної підсистеми управління, що здатна впливати на інші функціональні підсистеми та забезпечувати ефективне функціонування підприємства як системи за будь-яких умов. Інша частина науковців, зокрема автори робіт [5; 14], визначають систему ЕБП як організаційно-економічний зв'язок між структурними підрозділами загальної системи менеджменту, що передбачає цілісність, здатність до розвитку та досягнення стратегічної мети.

Втім, на нашу думку, саме ефективна дія механізму загальної системи менеджменту гарантує безпечні можливості функціонування та конкурентоспроможність підпри-

ємства. Отже, систему ЕБП доцільно характеризувати як відкриту динамічну предметно-орієнтовану управлінську підсистему загальної системи менеджменту, організаційна структура якої побудована таким чином, що здатна за допомогою спрямованого функціонального впливу забезпечити захист ресурсного потенціалу підприємства від дії зовнішніх загроз та деструктивних чинників внутрішнього середовища у процесі фінансово-господарської діяльності та сформувати сприятливі умови його функціонування у майбутньому.

В сучасній науковій літературі визначення понять «механізм управління системою ЕБП» та «механізм ЕБП» слабоформалізовані. Так, В. І. Франчук пропонує розуміти механізм ЕБП як системне поєднання суб'єктів та сил безпеки з метою застосування ними спеціальних функцій, методів, засобів та принципів безпеки [11]. С. О. Черкасова [12] доводить необхідність використання поняття «механізм управління ЕБП», зміст якого розкриває як взаємозалежну сукупність форм і методів економічного управління, окрема роль в якій відводиться функції мотивації, а також керуючих параметрів та наявних фінансово-адміністративних обмежень, що існують в нормативно-правовому полі країни і спрямовані на підвищення економічної безпеки суб'єкта господарювання. А. А. Шатохін та Т. Б. Ігнашкіна в певній частині ототожнюють механізм управління ЕБП із системою ЕБП, пропонуючи «під механізмом розуміти всю систему елементів економічної безпеки, а також властивості складових в їхньому взаємозв'язку» [13].

Враховуючи запропонований підхід до визначення поняття «система ЕБП», згідно з яким система економічної безпеки підприємства як динамічна система передбачає врахування завдань формування проактивної стратегічної поведінки, що потребує реалізації не тільки загальних функцій підсистеми менеджменту підприємства, а й реалізації функції самозбереження системи, доцільно запропонувати в цьому контексті розмежувати топологічний горизонт управлінського впливу механізму системи ЕБП, який обумовлює різницю функціональних аспектів прояву дії керуючого впливу на інші предметно-орієнтовані підсистеми підприємства за стратегічним та оперативним спрямуванням, і, як наслідок, передбачає різну архітектуру структурної організації системи ЕБП.

Виклад основного матеріалу. Економічна безпека підприємства має бути визначена як комплексна категорія, що містить декілька різновидів для певного підприємства у різні часові проміжки частин: стала складова (S_0) – такий стан ресурсного потенціалу підприємства, який склався за результатами функціонування підприємства та дії загроз його діяльності у попередньому періоді і який визначає його фінансово-економічні можливості щодо реалізації своєї стратегічної мети у поточному періоді; динамічна складова поточного періоду (S_1) – здатність

системи менеджменту здійснювати управління в умовах дії внутрішніх та зовнішніх деструктивних чинників; динамічна складова, спрямована на результати діяльності у майбутньому періоді (S_2) – сукупність дій в рамках існуючої системи менеджменту (чи побудова нової її архітектури), яка здатна не тільки адаптувати діяльність підприємств до дії всіх типів подразників, але й активно впливати на формування сприятливих умов функціонування останнього у майбутніх періодах. Отже, загальне категоріальне розуміння економічної безпеки підприємства (ES_0) може бути описано функціоналом:

$$ES = F\{\alpha_0 \cdot S_0; \alpha_1 \cdot S_1; \alpha_2 \cdot S_2\}; \quad (1)$$

де $\alpha_0, \alpha_1, \alpha_2$ – коефіцієнти значущості для підприємства складових економічної безпеки в певний момент дослідження.

Ефективне функціонування механізму управління системою ЕБП передбачає узгодженість цілеполягання загальної системи менеджменту підприємства з іншими предметно-орієнтованими управлінськими системами, в першу чергу, системою управління ЕБП. Проте, визначення ступеня досягнення цілей процесу управління системою ЕБП є досить складним завданням, яке передбачає формування обґрунтованої критеріальної бази оцінки дієвості механізму управління. Оскільки, за дослідженням автора, такі параметри оцінки можуть містити як якісну, так і кількісну характеристику, доцільним є використання інтегрального показника, який формується на базі обраних параметричних показників. При цьому ефективність управління на оперативному рівні може характеризуватись ступенем мінімізації прояву деструктивних чинників, що можуть бути виявлені шляхом експертної оцінки.

Оскільки система ЕБП є динамічною відкритою системою, відповідний механізм управління має враховувати постійні зміни зовнішніх і внутрішніх факторів, а також вірогідність їх синергетичного впливу. Особливу увагу при формуванні механізму управління СЕБП слід звернути на реалізацію принципів антиципації шляхом моніторингу умов розвитку системи та побудови прогнозів зміни зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства (рис. 1).

Важливим етапом реалізації механізму управління системою ЕБП є визначення та формування ресурсного резерву, що може бути використаний на підтримку сталого функціонування та розвитку системи ЕБП з можливим алокаційним спрямуванням на виконання функцій стабілізаційного блоку: самоорганізації та самозбереження (системної підтримки).

З метою урахування особливостей організації управлінського впливу системи ЕБП на інші предметно-орієнтовані управлінські системи підприємства, необхідними є деталізація та адаптація функціонування механізму системи ЕБП щодо систем, які характеризуються підвищеним ступенем ризику безпечного функціонування. Як доводить дослідження [9], однією з найбільш вразливих до дії деструктивних чинників є система управління інноваційною діяльністю (УІД) підприємства та її підсистема управління витратами інноваційної діяльності

(УІВД). У той самий час слід відмітити, що саме інноваційна діяльність є рушійною силою розвитку сучасного підприємства та умовою його конкурентних переваг на ринку, що в свою чергу є запорукою підвищення безпеки його діяльності.

Отже, реалізація механізму управління системою ЕБП у підсистемі управління інноваційною діяльністю потребує поглибленої уваги керуючої системи як під час комерціалізації окремих інноваційних проектів, так і в перманентному аспекті функціонування суб'єкта господарювання. З цією метою пропонується у процесі реалізації проактивної стратегії (блок 5, рис. 1) здійснювати визначення запасу міцності системи ЕБП шляхом співставлення розрахованого фактичного інтегрального показника ЕБП з його запланованим значенням, встановленим на основі експертної оцінки (когнітивний підхід) або обчисленим на підставі аналізу досвіду діяльності за попередні роки (нормативістський підхід). При цьому показник запасу міцності системи ЕБП може бути покладений в основу оцінки ефективності управлінського впливу системи ЕБП на систему УІД.

Концептуальний підхід до побудови систем ЕБП на рівні операційного менеджменту має ознаки ризоматичної системи. Саме ризоматичний підхід до побудови організаційної структури системи ЕБП дозволяє запобігти неконтрольованому витоку інформації та збільшити її стійкість у топологічному просторі в розі поточного управлінського циклу. Така побудова, згідно з результатами дослідження, виявляється найбільш ефективною при проектній організації процесу управління, яка застосовується в управлінні інноваційною діяльністю. Оскільки проектна діяльність нециклічна та не носить перманентного характеру, система ЕБП в площині взаємодії з системою УІД має бути організована за проектним принципом, що вимагає від системи менеджменту використання специфічних підходів до побудови загальної архітектури підприємства.

Сучасні наукові дослідження в галузі відкритих динамічних систем передбачають побудову окремих предметно-спрямованих систем управління в рамках загальної архітектури системи управління підприємством, яка базується на функціонально-об'єктних контурах управлінського впливу і складається, за визначенням Дж. Захмана [16], з таких основних частин, як: онтологія архітектури, бізнес-архітектура та системна архітектура.

Онтологія архітектури базується на корпоративній місії та обраній стратегії суб'єкта господарювання і є підґрунтям для обрання основних напрямів його розвитку. Бізнес-архітектура є надбудовою на платформу онтології архітектури та визначає стратегічно необхідні бізнес-процеси підприємства, основні напрямки спрямування та обсяги ресурсних потоків, і, за визначенням науковців [4], саме в рамках бізнес-архітектури, як її складова, має бути побудована організаційна структура управління підприємством. Для вирішення задач побудови ефективної організаційної структури системи ЕБП доцільно розширити контент бізнес-архітектури, додавши визначення принципів та підходів до побудови предметно-орієнтованих систем управління об'єктною площиною.

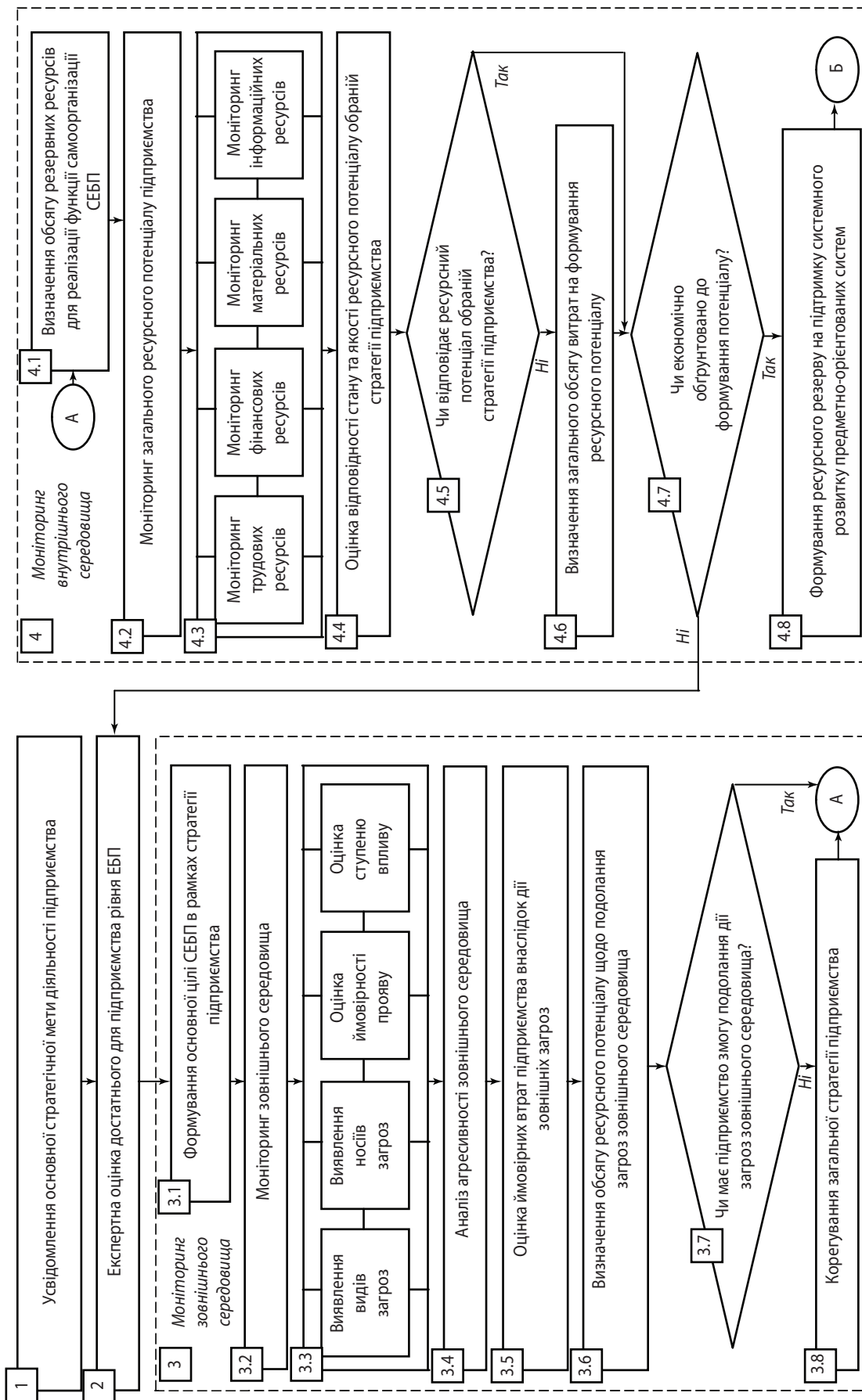

Рис. 1. Алгоритм реалізації механізму управління системою економічної безпеки підприємства

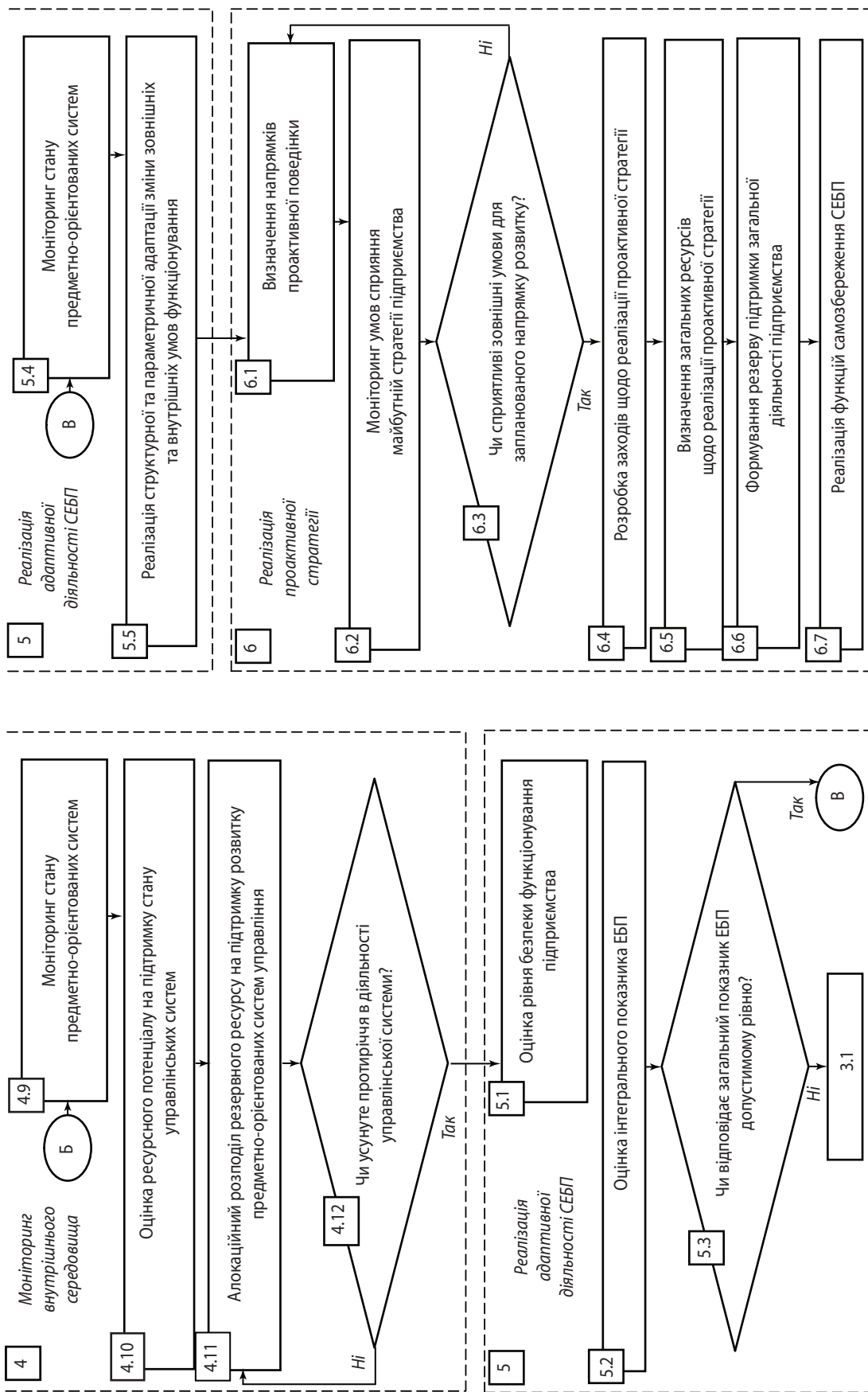

Рис. 1. Закінчення

З точки зору проектно-орієнтованого моделювання, прийнята на підприємстві архітектура бізнес-процесів визначає принципи структуризації окремих проектів за структурними складовими (господарськими процесами), які мають бути реалізовані через предметно-орієнтовані системи управлінського впливу. Фундаментальною основою загальної системи менеджменту повинна стати підсистема управління ЕБП, від якої залежить міцність та стійкість загальної архітектури менеджменту підприємства. Тому, розглядаючи можливість розширення функціонального впливу або при побудові нової предметно-орієнтованої системи, підприємство повинно збільшити фундаментальну основу (систему ЕБП), використавши певні ресурси і встановивши напрямок керуючого впливу за функціональними ознаками. Таке розширення може відбуватися на перманентній основі, коли виникає необхідність побудови нової системи ЕБП, чи варіативно, в разі виконання інноваційного проекту, що не суттєво позначається на технологічній та товарній політиці підприємства та має тимчасовий характер. Якщо в першому випадку вимагається розширення горизонтальної площини всієї фундаментальної бази, то в другому – лише зміцнення системної архітектури шляхом «вбудови» відповідного прошарку системи ЕБП.

Графічно запропоновану архітектуру можливо представити у вигляді тривимірної конфігурації: вісь OX – об'єкти управління (нематеріальні інтелектуальні активи, матеріальні, трудові, фінансові, інформаційні ресурси); вісь OY – предметно-орієнтовані системи управління (серед них – система ЕБП, система УІД); вісь OZ – функції управління. В загальному вигляді об'єктна площина системи менеджменту з позиції функціонального впливу керуючих систем може бути представлена матрицею, що характеризує інформаційну складову за кожною предметно-орієнтованою системою управління підприємством, як:

$$P_1 = \begin{pmatrix} S_{11} & \dots & S_{1m} \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ S_{n1} & \dots & S_{nm} \end{pmatrix}, \quad (2)$$

де P_1 – узагальнена інформаційна характеристика об'єктів управління в системі ЕБП;

S_{ij} – інформація про об'єкт управлінського впливу у предметно-орієнтованій площині системи ЕБП;

i – об'єкти управління, $i = [1; n]$, $i = \{\text{матеріальні ресурси, трудові ресурси, фінансові ресурси, інформаційні ресурси, нематеріальні інтелектуальні активи}\}$;

j – функції управління, $j = [1; m]$, $j = \{\text{планування, організація, мотивація, контроль, облік та аналіз}\}$.

Кожна з визначених чарунок, наприклад, S_{11} – матеріальні ресурси, які використовуються в системі управління ЕБП для здійснення функції планування, згідно з принципами побудови загальної архітектури підприємства в розрізі проектно-орієнтованого управління визначається певним набором знань про об'єкт. При цьому загальна інформаційна база (POM_s) складається із сукупності даних про кожен систему (P_s), але за потребою може бути структурована в ресурсній або функціональній площині:

$$POM_s = \begin{pmatrix} P_1 \\ P_2 \\ \dots \\ P_k \end{pmatrix}, \quad (3)$$

де P_s – узагальнена інформаційна характеристика об'єктів управління в системі s ;

ss – предметно-орієнтовані системи управління, $s = [1; k]$, $s = \{\text{система управління економічною безпекою, система управління інноваційною діяльністю, система управління витратами, тощо}\}$.

Накопичена за запропонованими ознаками інформація про об'єкти управління може бути структурована в залежності від управлінських потреб, технічних і технологічних можливостей її обробки, методів і моделей розрахунку оптимуму показників для прийняття рішень та використана для побудови інформаційних баз даних. Декомпозиція процесу управління фінансово-господарською діяльністю підприємства та визначення окремих його складових дозволяє використати семантичні підходи їх опису в інформаційних системах. В умовах нестабільності зовнішнього середовища функціонування суб'єкта господарювання і, як наслідок, нерівномірного розвитку внутрішнього середовища, що призводить до зростання напруженості в межах підприємства, методологічне підґрунтя побудови стратегії економічної безпеки має виходити з розуміння системи ЕБП як відкритої динамічної системи, що здатна за певних умов до саморозвитку та самоорганізації.

Як будь-яка динамічна система, система ЕБП визначається рівноважним та нерівноважним станом свого існування, якщо рівноважний стан дає їй змогу здійснити функціональний вплив на об'єкт управління – дії зовнішніх та внутрішніх загроз на можливість ефективного використання ресурсного потенціалу підприємства, то нерівноважний стан являє собою перехід до якісно нового стану системи як відповідь на зміни внутрішніх та зовнішніх факторів. Отже, метою управління системою ЕБП є спрямування внутрішніх резервів саморозвитку та самоорганізації системи у напрямку, що відповідає загальній стратегії підприємства.

Окрім того, для ефективного функціонування системи ЕБП певна частина ресурсного потенціалу має бути спрямована на формування в межах загального функціонального базису управління функції самозбереження, реалізація якої має відбуватися шляхом адаптації організаційної структури і переорієнтації існуючих зв'язків між елементами системи, введення на тимчасовій або постійній основі нових елементів для виконання конкретних завдань захисту окремих предметно-орієнтованих систем та загальної системи менеджменту підприємства.

Особлива увага при цьому має бути приділена забезпеченню ефективного функціонування системи управління інноваційною діяльністю підприємства, як найбільш вразливої до дії зовнішніх та внутрішніх загроз. Саме вона визначається, з одного боку, найбільшою динамікою у своєму розвитку, і як наслідок – найвищим ступенем ризику, а з іншого – найпотужнішим впливом на всі підсистеми загаль-

ної системи менеджменту, який може бути як позитивним, так і негативним. Оскільки інноваційна діяльність є одночасно і загрозою, бо пов'язана з додатковими ризиками, й запорукою економічної безпеки, тому що визначає його конкурентні позиції та можливості розвитку в стратегічній та оперативній перспективі, розгляд систем ЕБП та УІД необхідно здійснювати у взаємозв'язку та взаємозалежності, не ігноруючи при цьому інші предметно-орієнтовані системи управління, які разом складають загальну систему менеджменту підприємства.

Висновки. Отже, побудова організаційної структури системи економічної безпеки підприємства повинна відбуватися в контенті ризоматичного підходу, який передбачає здійснення функціонального управлінського впливу в межах параметричної та структурної адаптації функціонування предметно-орієнтованих систем управління в загальній системі менеджменту.

Сукупність управлінських функцій системи ЕБП повинна включати додаткові функції самоорганізації та самозбереження системи. Функція самоорганізації в системі управління ЕБП виконує, перш за все, завдання безперервного корегування функціональних зв'язків між елементами системи з метою їх адаптації до зміни як внутрішніх, так і зовнішніх умов функціонування підприємства, динаміки прояву загроз та впливу деструктивних чинників і спрямована на стабілізацію стану системи у короткотерміновій перспективі та є чинником розвитку системи ЕБП у середньо- та довгостроковій перспективі. Проактивна стратегія, як і реалізація системою ЕБП синергетичної функції самозбереження, спрямована на діяльність суб'єкта господарювання у майбутніх періодах. Основна її мета полягає у формуванні сприятливих умов функціонування підприємства та за можливістю – упередження виникнення загроз його діяльності. Реалізація проактивної стратегії здійснюється шляхом формування контрольованих у просторово-часовому вимірі інформаційних потоків про переваги певних заходів або випуску продукції, що спрямовані не тільки на утворення позитивного іміджу підприємства серед користувачів або постачальників, але й визначають майбутні напрями розробки товарів та технологій суміжними підприємствами та навіть галузями.

Розроблений підхід до організації безпеки діяльності та взаємозалежності функціонування предметно-орієнтованих систем управління дозволяє оптимізувати дію всіх підсистем загальної системи менеджменту підприємства, ґрунтуючи їх на платформі ефективної діяльності механізму управління ЕБП.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васильєв О. В. Формування системи управління економічною безпекою промислових підприємств / О. В. Васильєв // Економічний аналіз. – 2013. – Т. 14, № 2. – С. 138 – 145.
2. Гнілицька Л. В. Теоретико-методичні та прикладні основи забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності : монографія / Л. В. Гнілицька, А. І. Захаров, П. Я. Пригунов. – К. : Дорадо-Друк, 2011. – 290 с.
3. Голюков І. В. Сутність та еволюція поняття «економічна безпека» / І. В. Голюков // Проблеми економіки. – 2014. – № 1. – С. 309 – 314.
4. Даніч В. М. Класи елементарних перетворень в динаміці інформаційно-управлінських архітектур / В. М. Даніч, С. М. Шевченко. – Луганськ : СНУ імені В. Дала, 2011. – 370 с.
5. Іванченко Н. О. Формалізація потенціалів системи управління економічною безпекою підприємства / Н. О. Іванченко // Формування ринкової економіки. – 2012. – № 28. – С. 128 – 134.
6. Іванчук К. О. Стійкий економічний розвиток підприємства: теоретичне обґрунтування / К. О. Іванчук // Економіка розвитку. – 2014. – № 3 (71). – С. 84 – 88.
7. Каламбет С. В. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємств залізничної галузі / С. В. Каламбет, В. А. Воропай // Науковий вісник : Фінанси, банки, інвестиції. – 2013. – № 2. – С. 106 – 113.
8. Коробчинський О. Л. Методика формування системи економічної безпеки підприємства / О. Л. Коробчинський // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 4 (94). – С. 41 – 45.
9. Лабунська С. В. Управління витратами інноваційної діяльності підприємства: методологія та практика : монографія / С. В. Лабунська. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2014. – 352 с.
10. Отенко І. П. Ідентифікація поняття «економічна безпека стратегічних змін підприємства» / І. П. Отенко, І. А. Ярим // Проблеми економіки. – 2014. – № 1. – С. 204 – 210.
11. Франчук В. І. Корпоративні відносини в системі безпеки акціонерних обществ / В. І. Франчук // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 11. – С. 145 – 150.
12. Черкасова С. О. Формування організаційно-економічного механізму управління процесом зміцнення економічної безпеки промислових підприємств / С. О. Черкасова // Економіка: реалії часу. – 2013. – № 2 (7). – С. 22 – 23.
13. Шатохін А. Л. Сутність та складові елементи механізму управління економічною безпекою підприємства / А. Л. Шатохін, Т. Б. Ігнашкіна // Бізнес Інформ. – 2014. – № 2. – С. 396 – 401.
14. Шемаєва Л. Г. Забезпечення економічної безпеки підприємства на основі управління стратегічною взаємодією із суб'єктами зовнішнього середовища : монографія / Л. Г. Шемаєва. – К. : Національний ін-т проблем економічної безпеки, 2009. – 357 с.

REFERENCES

Cherkasova, S. O. "Formuvannya orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu upravlinnia protsesom zmitsnennia ekonomichnoi bezpeky promyslovykh pidpriemstv" [Formation of organizational and economic mechanism of the process of strengthening economic security industry]. *Ekonomika: realii chasu*, no. 2 (7) (2013): 22-23.

Danich, V. M., and Shevchenko, S. M. *Klasy elementarnykh peretvoren v dynamitsi informatsiino-upravlinskykh arkhitektur* [The classes of elementary transformations in the dynamics of information-management architectures]. Luhansk: SNU imeni V. Dalia, 2011.

Franchuk, V. I. "Korporativnye otnosheniia v sisteme bezopasnosti aktsionernykh obshchestv" [Corporate relations in the security system of joint stock companies]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 11 (2009): 145-150.

Hnilytska, L. V., Zakharov, A. I., and Pryhunov, P. Ya. *Teoretyko-metodychni ta prykladni osnovy zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky sub'iektiv hospodarskoi diialnosti* [Theoretical and methodological and practical foundations of economic security of economic activity]. Kyiv: Dorado-Druk, 2011.

Holikov, I. V. "Sutnist ta evoliutsiia poniattia «ekonomichna bezpeka»" [The essence and evolution of the concept of "economic security"]. *Problemy ekonomiky*, no. 1 (2014): 309-314.

Ivanchuk, K. O. "Stiikiy ekonomichnyi rozvytok pidpriemstva: teoretychne obgruntuvannia" [Sustainable economic development of the enterprise: theoretical justification]. *Ekonomika rozvytku*, no. 3 (71) (2014): 84-88.

Ivanchenko, N. O. "Formalizatsiia potentsialiv systemy upravlinnia ekonomichnoi bezpekoiu pidpriemstva" [The formalization of potential management of economic security]. *Formuvannia rynkovoï ekonomiky*, no. 28 (2012): 128-134.

Korobchynskyi, O. L. "Metodyka formuvannia systemy ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva" [Method of forming a system of economic security]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 4 (94) (2009): 41-45.

Kalambet, S. V., and Voropai, V. A. "Mekhanizm zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv zaliznychnoi haluzi" [The mechanism of ensuring economic security enterprise railway industry]. *Naukovyi visnyk : Finansy, banky, investytsii*, no. 2 (2013): 106-113.

Labunska, S. V. *Upravlinnia vytratamy innovatsiinoï diialnosti pidpriemstva: metodolohiia ta praktyka* [Cost management innovation firm: Methodology and Practice]. Kharkiv: INZhEK, 2014.

Otenko, I. P., and Yartym, I. A. "Identyfikatsiia poniattia «ekonomichna bezpeka stratehichnykh zmin pidpriemstva»" [Identification of the concept of "economic security of enterprise strategic change"]. *Problemy ekonomiky*, no. 1 (2014): 204-210.

Shatokhin, A. L., and Ilnashkina, T. B. "Sutnist ta skladovi elementy mekhanizmu upravlinnia ekonomichnoi bezpekoiu pidpriemstva" [Description and components management mechanism of economic security]. *Biznes Inform*, no. 2 (2014): 396-401.

Shemaieva, L. H. *Zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva na osnovi upravlinnia stratehichnoiuzaiemodiieiu iz sub'iektamy zovnishnyoho seredovyscha* [Ensuring economic security based on management's strategic interaction with the subjects of the environment]. Kyiv: Natsionalnyi in-t problem ekonomichnoi bezpeky, 2009.

Vasyliiev, O. V. "Formuvannia systemy upravlinnia ekonomichnoi bezpekoiu promyslovykh pidpriemstv" [Formation of management of economic security industry]. *Ekonomichnyi analiz* vol. 14, no. 2 (2013): 138-145.